

DOI: 10.5604/01.3001.0055.1119

Wanda Grelowska

Collegium Witelona Uczelnia Państwowa
Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych
e-mail: wanda.grelowska@collegiumwitelona.pl

Małgorzata Buchla

Collegium Witelona Uczelnia Państwowa
Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych
e-mail: malgorzata.buchla@collegiumwitelona.pl

Udział rodziców we wczesnej nauce czytania ich dzieci

STRESZCZENIE

Przedstawione w tekście wyniki badań dotyczą udziału rodziców w procesie nauki czytania, który jest realizowany zarówno w przedszkolu, jak i w domu rodzinnym dziecka. Celem naczelnym prowadzonych analiz było określenie stopnia zaangażowania rodziców w realizację zadań zainicjowanych przez nauczycieli. Anonimowe badania ankietowe przeprowadzone wśród rodziców dzieci objętych eksperymentem w placówkach przedszkolnych województwa dolnośląskiego sprzyjały uzyskaniu rzetelnych odpowiedzi. Na uwagę zasługują wytypowane przez respondentów rodzaje czynników inicjujących czytanie w domu. Podjęcie takiego przedsięwzięcia nastąpiło w wyniku oceny umiejętności nauki czytania przez rodziców. Wysokie wskaźniki dały asumpt do podjęcia i kontynuacji ćwiczeń. Wyniki analiz badawczych mogą zatem być inspiracją do podjęcia podobnych działań na gruncie przedszkola i domu rodzinnego dziecka.

Słowa kluczowe: wczesne czytanie, współpraca przedszkola z rodzicami, motywowanie do nauki.

„Radość z czytania powinni dzieciom ukazać niemal od urodzenia rodzice, a od najmłodszej grupy przedszkolnej nauczyciele”¹.

Rodzice są pierwszą instancją pedagogiczną, to oni nadają kształt światu dziecka. Mają szansę odpowiednio je ukształtować i podjąć proces kształcenia. Wiedza i świadomość rodzicielska pozwala rozpocząć naukę z dzieckiem bez większego trudu, ponieważ we wczesnym dzieciństwie kształcenie ma charakter niezamierzony.

¹ B. Rocławski, *Nauka czytania i pisanie*, GŁOTTISPOL, Gdańsk 1998, s. 10.

Osobami najbardziej zainteresowanymi rozwojem swoich dzieci są rodzice. Jednym z tych aspektów jest niewątpliwie rozwój językowy, a co za tym idzie czytanie. Stanowi ono podstawę i zarazem drogę do wszechstronnego poznawania świata. Kształtowanie repertuaru leksykalnego dzieci w wieku przedszkolnym odbywa się dwupłaszczyznowo. Zarówno język mówiony, jak i słowo pisane sprzyjają rozwojowi dziecka. H. Zgółkowa zachęca rodziców do budowania prywatnych tekstów dla własnego dziecka. Stanowią one źródło wiedzy o otoczeniu, domu rodzinnym, emocjach. Tymczasem niepokoi fakt, że zanikają niektóre formy gramatyczne, zubożając znacząco nasz język. Warto zatem podjąć próbę współpracy przedszkola z domem rodzinnym dziecka, by możliwie najwcześniej zapobiegać podobnym zjawiskom. „Dzisiejsza polszczyzna dzieci w wieku przedszkolnym zapowiada stan naszego języka za lat kilkadziesiąt².”

Wczesne czytanie w środowisku domowym fundamentem budowania postaw czytelniczych

Równolegle do wczesnej nauki czytania w wymiarze technicznym i na jej fundamencie należy prowadzić działania, które ukształtują postawy przyszłych czytelników. To poziom świadomości rodziców oraz innych członków rodziny, którzy uczestniczą w wychowaniu dziecka decyduje głównie o postawach przyszłych czytelników.

Opanowanie techniki czytania z udziałem rodziców sprawia, że dziecko odwzorowuje również ich zachowania i nawyki czytelnicze. Ukształtowane w domu zamiłowanie do książek w najważniejszym, bo wczesnym okresie rozwojowym kształtuje niewątpliwie świadomość czytelniczą w odniesieniu do treści czy też rodzajów wybieranych pozycji. Wczesne czytanie wywala dążenie do zastosowania poznanych znaków w toku procesu czytania. Ta ciekawość jest doskonałym stymulatorem, który prowadzi często do niemal przyjacielskiej relacji z ulubionym autorem, bohaterem. Wspólne oglądanie ilustracji i przeżywanie losów postaci książkowych nie tylko wzbogaca dziecko emocjonalnie, ale zacieśnia też więzi rodzinne. Obcowanie z książką ułatwiają też krewni i inne zaprzyjaźnione osoby, które poprzez wspólne zabawy, inscenizacje, improwizacje, teatrzyki mogą wspomagać rozwój intelektualny i społeczno-emocjonalny dziecka. Posługując się przeczytanymi wyrazami, może ono uczestniczyć w wymienionych przedstawieniach, inicjować gry i zabawy z wykorzystaniem poznanych tekstów.

Wspólne tworzenie książeczek daje dziecku wyjątkowe możliwości rozwijania wyobraźni, realizowania swoich zainteresowań, a nawet talentów artystycznych. Glenn Doman³ występuje właśnie z taką propozycją do dzieci we wczesnym okresie rozwoju. Samodzielne czytanie własnych książeczek, które muszą spełniać określone kryteria (znane dziecku słownictwo, tekst poprzedzony lub uzupełniony ilustracją, odpowiednia czcionka) daje nie tylko radość z czytania, ale także z tworzenia.

Warto przy okazji wczesnego czytania wykorzystać jego funkcję wspierającą w korygowaniu mowy, ze szczególnym uwzględnieniem głosek, które sprawiają dziecku trudności.

² H. Zgółkowa, *Świat w dziecięcych słowach*, Media Rodzina, Poznań 2019, s. 12.

³ G. Doman, J. Doman, *Jak nauczyć małe dziecko czytać? Cicha rewolucja*, Oficyna Wydawnicza Excalibur, Bydgoszcz 1992, s. 168.

Istotne znaczenie należy przypisać jeszcze funkcji fatycznej⁴, zorientowanej w swej istocie na utrzymaniu kontaktu z dzieckiem. Pogłębianiu relacji emocjonalnej sprzyja przy tym klimat domu rodzinnego dziecka.

Można uznać, że dom rodzinny dziecka stwarza najlepsze warunki sprzyjające indywidualizacji oddziaływań edukacyjnych. Spełnia przy tym szeroki zakres funkcji kierowania procesem czytania od poznawczej poprzez wychowawczą, psychologiczną, terapeutyczną, a nade wszystko rozrywkową, by przynieść dziecku radość. Ostatnia z wymienionych funkcji nabiera szczególnego znaczenia w obliczu najnowszych badań⁵ w Wielkiej Brytanii, które pokazują, że ponad połowa (56%) dzieci i młodzieży nie odczuwa radości z czytania. Z tego powodu podejmowane są próby poprawy tej niekorzystnej sytuacji. Wskazano nawet niektóre czynniki sprzyjające czytaniu, a wśród nich: wybór spokojnego miejsca do lektury, wzorce czytelnicze rodziców, wspólnota pochodzenia, zainteresowań, wiek, płeć itp. Tymczasem w Polsce bada się jedynie biegłość, pomijając satysfakcję z nauki⁶. Taki obraz rzeczywistości sprawia, że warto zgłębić ten aspekt czytania nie tylko pod względem ilościowym, ale także w ujęciu jakościowym.

Zakres umiejętności czytania obejmujący zdolność do rozumienia treści i refleksyjnego odbioru wykracza poza zwykłe rozszyfrowywanie znaków. Sięgamy tu do psychologicznych aspektów w nauce czytania, wśród których występują m.in. motywacja, emocje, a nawet uczucia. Ostatnie z wymienionych stanów najlepiej krystalizują się na gruncie klimatu domowego. To w atmosferze rodzinnej częściej niż np. w przedszkolu dochodzi do fizycznego wyrażania emocji za pomocą charakterystycznych ekspresji w postaci: płaczu, śmiechu. Wśród najbliższych dziecko ma większą możliwość, by ten stan przybrał formę pogłębioną w postaci uczuć. Wyrosłe z emocji, choć nie są tak intensywne, ale trwają dłużej, kształtując podejście do życia innych ludzi, znacząco wpływają na samopoczucie. Wymienione czynniki z listy cech typowych dla emocji i uczuć mają istotne znaczenie w procesie nauczania – uczenia się, a tym samym w nauce czytania. W towarzystwie bliskich dziecko ma większe szanse, by dać upust swoim emocjom, niekiedy w postaci gwałtownej ekspresji. Warto zatem dążyć starań, by rozpoznać kontekst takich zachowań, ale też dzielić się z dzieckiem własnymi emocjami. Obserwacja reakcji przedszkolaka na otrzymane zadanie, w tym na naukę czytania, jest niezbędna do podjęcia stosownych kroków. Myślimy tu o ewentualnej zmianie strategii działania lub jej modyfikacji, a nawet odejściu od prób czytelniczych na pewien czas. Warto mieć też na uwadze drugi biegun emocji – pozytywny, którego efektem są przeciwieństwo uczucia. W tym wypadku myślimy o zacieśnianiu więzi poprzez wspólne czytanie z dzieckiem, czy też doskonalenie umiejętności nabywanych w przedszkolu. Sam akt przebywania razem stanowi wartość dużej wagi. Wspólnota, która zacieśnia się poprzez czytanie, dobieranie materiałów, książek, a nawet wybór miejsca (dom, ogród, park) czy też czasu działania, ma wymiar długofalowy. Pozytywne czy też negatywne stany uczuciowe, o których wspomniano, znajdują swoje przełożenie na motywowanie dziecka do nauki czytania we wczesnym dzieciństwie i nie tylko.

⁴ J. Dobkowska, *W pigułce. Nauka o języku. Repetytorium. Liceum i technikum*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2019, s. 16.

⁵ C. Clark, I. Picton., M. Galway, *Children and young people's reading in 2023*, National Literacy Trust, London 2023.

⁶ <https://lubimyczytac.pl/aktualnosci/19730/czy-dzieci-maja-przyjemnosc-z-czytania-wyniki-badania>, dostęp z dn. 7.03.2025 r.

Konkludując, można stwierdzić, że im więcej pozytywnych emocji, tym proces myślenia i zapamiętywania będzie bardziej produktywny.

Poczucie bezpieczeństwa u dziecka lub jego brak ma fundamentalny wpływ na cały akt motywowania do każdej czynności, a podjęcia trudnej sztuki czytania w szczególności. Wyprowadzając proces nauki od pozytywnych emocji, rodzice uzyskują siłę napędową motywującą do podjęcia nieznanych dotąd wyzwań. A zatem rodzi się pytanie o czynniki motywujące. Tu pojawiają się pewne skrajności: np. radość z sukcesu, ale także lęk przed porażką. Mogą one uruchomić proces aktywizowania. Niezbyt często nauczyciele i rodzice w odniesieniu do motywowania dziecka do nauki czytania uwzględniają taką „kategorię motywów, których zaspokojenie osiąga się poprzez zmianę lub zaprzestanie aktywności”⁷. Preferowana w nauce ciągłość i systematyczność nie wyklucza – jak widać na podstawie badań eksperymentalnych – zaspokojenia potrzeby zmiany bodźców, a nawet ich zaprzestania. Warto zatem uwzględnić te doniesienia naukowe, które po kilkudziesięciu latach nie straciły na aktualności i zastosować w nauce czytania. Jeśli zatem przyczyną znudzenia jest zmęczenie, niezbędne staje się zmodyfikowanie czasu pracy, by zwiększyć efektywność w działaniu. Z kolei postępowanie intuicyjne rodziców może być skuteczniejsze ze względu na większą z zasady znajomość własnego dziecka. Wytwarzanie potrzeb odbywa się na gruncie znanym, a dotyczy wszystkich sfer rozwojowych. Rodzicom brakuje jednak wiedzy o wymiarach psychofizycznego rozwoju dziecka, z którą powinni być zaznajomieni np. w przedszkolu w czasie spotkań w ramach pedagogizacji. Wiedza o charakterystycznych cechach w obszarach: fizycznym, motorycznym, psychicznym, intelektualnym i emocjonalno-społecznym będzie na pewno pomocna rodzicom w podjęciu trudu nauki czytania. Ten problem w niektórych państwach europejskich potraktowano systemowo. Jak nauczać dzieci określonych umiejętności związanych z czytaniem, pokazują programy czytelnictwa rodzinnego sprzężone z poradnictwem i szkoleniami dla rodziców⁸.

Wybrane czynniki motywacyjne we wczesnej nauce czytania

„Motywacja jest ważniejsza od umiejętności”⁹ – twierdzi w swej książce Rosemarie Portman, podkreślając, by pierwsze spotkanie z nauką było motywujące i umożliwiło odczuwanie przyjemności.

B.R. Kuc do działań integrujących czynności motywowania zalicza: rozpoznawanie potrzeb i oczekiwań oraz konieczność komunikowania się¹⁰.

Motywując dziecko do nauki, warto różnicować zarówno formy, jak i narzędzia (przymus, zachęta, perswazja) w zależności od sytuacji, a także indywidualnych potrzeb.

Motywowanie powinno mieć zarówno pozytywny, jak i negatywny charakter. Nagradzanie jest niezbędne, ale częstotliwość musi być zróżnicowana, a między zadowalającym wykonaniem zadania a otrzymaniem gratyfikacji powinna być zachowana niewielka

⁷ A. S. Mednick, *Uczenie się*, PWN, Kraków 1967, s. 121.

⁸ *Nauka czytania w Europie: kontekst, polityka i praktyka*, Warszawa 2011, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, s. 15.

⁹ R. Portman, *Jakiego kształcenia potrzeba dzieciom?*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2007, s. 39.

¹⁰ B.R. Kuc, *Samokontrola. Metoda dobrej roboty*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1984, s. 119.

odległość czasowa. Negatywny biegun motywowania obejmuje swym zasięgiem nakazy, których zakres i ranga zależą od celów i potrzeb.

Czytanie ma służyć zgodnie z podstawowym celem nie tylko opanowaniu techniki, ale przede wszystkim rozwojowi osobowości dziecka. Brak sukcesów może sprawić, że osłabione zostają stymulatory motywacyjne, a w konsekwencji mogą pojawić się zaburzenia na płaszczyźnie emocjonalno-uczuciowej. Zapobieganie trudnościom w nauce czytania jest możliwe w przypadku wczesnego wykrycia niepokojących symptomów, a w konsekwencji dostosowania działań w postaci celowo dobranych ćwiczeń i zabaw, które zniwelują deficyty rozwojowe.

Udział rodziców w nauce czytania wymaga nie tylko zaangażowania na gruncie emocjonalnym i motywacyjnym, ale też wiedzy o funkcjonowaniu analizatorów wzrokowego, słuchowego oraz o zachodzących procesach psychicznych.

Ważne, by rodzice pojmowali wczesną naukę czytania jako korzystny czynnik wspomagający rozwój. Z kolei skuteczne reakcje rodziców na ewentualne niepowodzenia są możliwe wyłącznie w przypadku trafnego rozpoznania dysharmonii rozwojowych u dzieci w wieku przedszkolnym.

Wyniki i analiza badań własnych

Celem badań było określenie wagi i znaczenia środowiska domowego we wczesnym czytaniu dziecka. Główny problem badawczy wyrażono pytaniem o jakość i zakres udziału rodziców w nauce czytania w okresie przedszkolnym. Przegląd dotychczas pojawiających się informacji z raportów i obserwacji bezpośredniej pozwolił na hipotetyczne stwierdzenie o istotnym znaczeniu roli rodziców w nauce czytania dzieci młodszych, które brały udział w eksperymentalnym zastosowaniu alternatywnych metod nauki czytania. Badania rozpoczęły się we wrześniu 2021 r. i są nadal kontynuowane w placówkach przedszkolnych województwa dolnośląskiego¹¹. Do realizacji celu badawczego posłużono się kwestionariuszem ankiety. Rodzice anonimowo udzielali odpowiedzi na pytania zamknięte i otwarte, które rozszerzyły zasięg podjętego zagadnienia.

Dobór wieku dzieci objętych badaniami nie jest przypadkowy. Jest to okres decydujący dla przyszłości dziecka. Oczekuje ono bowiem zaspokojenia ciekawości co do wszystkich form językowych – zarówno mówionych i słyszanych, jak też pisanych i czytanych. „To właśnie w tym okresie życia dziecko powinno nauczyć się czytać, otwierając w ten sposób drzwi do złotego skarbcza wszystkich rzeczy napisanych przez człowieka w historii, sumy ludzkiej wiedzy.”¹² W tym właśnie okresie kształtuje się jego intelekt, zainteresowania, zdolności. Mózg dziecka jest otwarty na wszystkie informacje, które przyswaja bez jakiegokolwiek świadomego wysiłku. Oznacza to, że w naturalny sposób może nauczyć się czytać, byleby stworzyć mu ku temu warunki. Glenn Doman, zachęcając rodziców do wczesnego czytania z dzieckiem, przytacza wiele przykładów, które potwierdzają zasadność podjęcia nauki we wczesnym dzieciństwie. Wskazuje on na konkretne przypadki, gdy dzięki zabawom

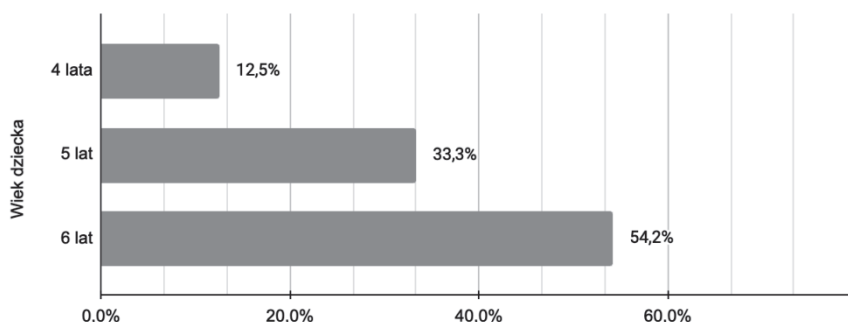
¹¹ M. Buchła, W. Grelowska, *Efektywność alternatywnych metod nauki czytania w przedszkolu*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona” 2022, Nr 44 (3), Wydawnictwo Collegium Witelona Uczelnia Państwowa, s. 117–128.

¹² G. Doman, J. Doman, op. cit., s. 58.

w budowanie słów naukę czytania rozpoczęła m.in. 19-miesięczna dziewczynka, która w 25. miesiącu życia czytała z kilku elementarzy bez przygotowania, inne 2,5-letnie dziecko bez trudu odszukiwało poznane litery w dziecięcych książeczkach, a później w gazetach. Z listu rodziców 10-miesięcznej dziewczynki wynika, że po półrocznej nauce znała już wszystkie wyrazy i umiała je poprawnie przeczytać. O podobnych sukcesach czytamy z doniesień rodziców i opiekunów dzieci 3- i 4-letnich pochodzących z różnych krajów¹³. Przedstawione osiągnięcia bardzo małych dzieci warto przedstawić rodzicom w przedszkolu, by stały się zachętą do zabawy w czytanie z własnym dzieckiem.

Zainteresowanie rodziców wczesną nauką czytania, które powstało na skutek prowadzonego w przedszkolach eksperymentu¹⁴, skłoniło do postawienia pytań. W ankiecie rodzice¹⁵ udzielili odpowiedzi dotyczących postępów w nauce czytania ich dzieci¹⁶. Odniesli się oni również do współpracy przedszkola z domem rodzinnym dziecka na tym polu działania.

Wiek dzieci badanych rodziców został przedstawiony na wykresie.

Wykres 1. Wiek dzieci badanych rodziców

Analiza rezultatów badawczych wskazuje na bardzo wysokie, bo niemal 80% zainteresowanie samodzielnym czytaniem dziecka w okresie przedszkolnym. Rodzice dostrzegają efekty nauki i wyrażają ten fakt w swoich odpowiedziach na pytania ankietowe (83,3%). Zaledwie 8,3% twierdzi, że nie ma postępów w nauce wczesnego czytania, 16,7% ocenia je na poziomie dostatecznym, 25% dobrym, zaś 50% badanych przypisuje najwyższą notę na skali efektywności. Rodzice wszystkich dzieci, które mają dostateczne postępy w nauce, przyznają, że nie praktykują systematycznie wspólnego czytania w domu, natomiast wszystkie dzieci, które uzyskały wyniki dobre i bardzo dobre, czytają z rodzicami w domu.

Wprowadzenie w przedszkolu nauki czytania skłoniło rodziców do kontynuacji działań zainicjowanych przez nauczycieli. Wyniki badawcze pokazują wyjątkowo wysokie wartości,

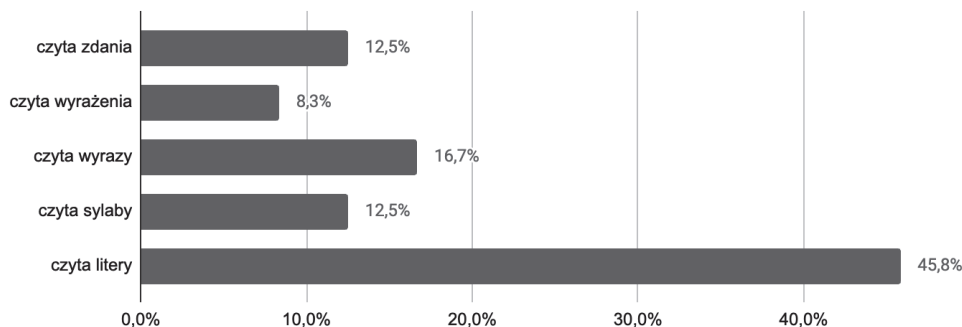
¹³ Ibidem, s. 79–86.

¹⁴ Legnica: Miejskie Przedszkole nr 2, Miejskie Przedszkole nr 4, Miejskie Przedszkole Specjalne nr 6 dla Dzieci Słabowidzących, Miejskie Przedszkole nr 7, Miejskie Przedszkole nr 8, Miejskie Przedszkole nr 10, Miejskie Przedszkole nr 11, Miejskie Przedszkole nr 14, Miejskie Przedszkole nr 16, Miejskie Przedszkole nr 19, Szkoła Podstawowa nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich; Jawor: Przedszkole Publiczne nr 2 Akademia Krasnoludków, Przedszkole Publiczne nr 8 im. Kubusia Puchatka, Lubin: Przedszkole Miejskie nr 14; Udanin: Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Adama Mickiewicza.

¹⁵ W badaniach wzięło udział 102 rodziców.

¹⁶ Płeć dziecka: dziewczynki – 54,2%, chłopcy 45,8%.

ponieważ 95,8% respondentów podejmuje podobne próby w domu. Z kolei aż 79,2% rodziców stwierdziło, że inicjatywę w kwestii wspólnego czytania przejmują dzieci.

Wykres 2. Poziom umiejętności czytania w opinii rodziców

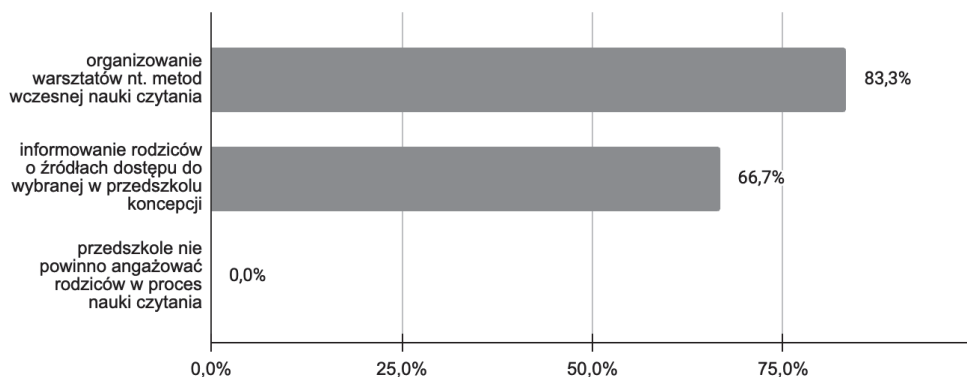
Wskazania widoczne na wykresie ukazują widoczne postępy w czytaniu. Odczytywanie zdań (12,5%), wyrazów (8,3%) i wyrazów (16,7%) to wyniki, które zachęcają rodziców do kontynuacji przedsięwzięcia podjętego w przedszkolu.

95,5% badanych rodziców stwierdza, że dziecku towarzyszą pozytywne emocje przy próbach czytania. Oznacza to, że zaangażowanie dziecka będzie znacząco ułatwiać opanowanie sztuki czytania.

W odpowiedzi na pytanie otwarte badani rodzice pozytywnie odnieśli się do uczestnictwa ich dzieci w zajęciach z nauki czytania w przedszkolu (73% udzielonych odpowiedzi). Podkreślali występowanie dużego zaangażowania, któremu towarzyszy optymistyczne nastawienie do wykonywanych zadań. Zaledwie 3% respondentów wyraziło niezadowolenie z przebiegu podjętego przez nauczycielkę przedsięwzięcia. Rodzice skarżyli się głównie na zmęczenie dziecka oraz brak zdolności do skupienia uwagi.

Oceniając ofertę edukacyjną w odniesieniu do wczesnej nauki czytania w przedszkolu, nie znajdujemy negatywnej opinii. Badani rodzice w 87,5% twierdzą, że tego typu aktywność jest potrzebna, a 12,5% nie potrafi wyrazić w tej kwestii własnego zdania.

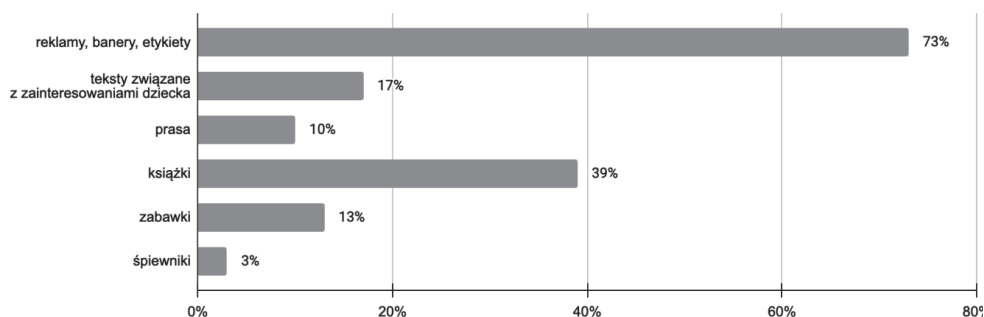
W większości rodzice (75%) śledzą na bieżąco przebieg nauki czytania swojego dziecka, a nawet aktywnie uczestniczą w tym procesie.

Wykres 3. Udział rodziców w nauce czytania

Wysokie, bo 83% zainteresowanie wykazali respondenci w kwestii bezpośredniego, czynnego udziału w nauce czytania. Rodzice deklarowali uczestnictwo w warsztatach, by móc poznać tajniki alternatywnych metod nauki czytania nie tylko w obrębie metod i form, ale także w odniesieniu do środków dydaktycznych. Dużym zainteresowaniem cieszyły się bowiem źródła dostępu do materiałów edukacyjnych przypisanych wybranym przez nauczyciela koncepcjom¹⁷. Tak wysoki poziom zainteresowania stanowi dobry prognostyk do efektywnej współpracy przedszkola z domem rodzinnym dziecka. Rodzice domagali się udostępnienia zbiorów wyrazów, które mogą zostać wykorzystane w domu. Oczekują oni wskazówek od nauczycieli, by móc kontynuować naukę poza placówką przedszkolną.

Tak wysoki wskaźnik zainteresowania rodziców nauką czytania może nawet pokazywać pewną tendencję, która dotyczy przeniesienia procesu edukacyjnego do domu. E. Ceholnik--Szafran w swej publikacji konkluduje, że rodzice są gotowi prowadzić proces edukacyjny na gruncie domowym w przekonaniu o wyższości poziomu tego rodzaju nauczania w porównaniu z systemem kształcenia masowego¹⁸. Potwierdzeniem tego jest rosnąca popularność asynchronicznych rozwiązań edukacyjnych, np. Szkoła w Chmurze.

Wykres 4. Rodzaje czynników inicjujących czytanie

O motywujące bodźce, które mogą pobudzić przyszłych czytelników do podjęcia czytania, zapytano respondentów w pytaniu otwartym. Wśród wymienionych czynników, które znacząco wpływają na zainteresowanie czytaniem na czołowej pozycji występują reklamy i banery, które znajdują się w bezpośrednim zasięgu wzroku dziecka. Książki okazały się drugim wyborem w dążeniu do opanowania sztuki czytania, ponieważ znacznie bardziej atrakcyjne dla dzieci są teksty reklam, banerów, etykiet ze względu na ich walory wizualne (żywe kolory, przestrzenna, dynamiczna grafika).

Przedstawione wnioski potęgują niejako deklaracje badanych w sferze rozwijania zainteresowań czytelniczych dziecka, ponieważ prawie 80% rodziców potwierdza taką tendencję.

¹⁷ Alternatywne koncepcje nauki czytania: zabawa w czytanie Glenna Domana, nauka czytania i pisanie metodą fonetyczno-literowo-barwną Bronisława Ročławskiego, odmienna metoda nauki czytania Ireny Majchrzak.

¹⁸ E. Ceholnik-Szafran, *O niektórych aspektach społecznych polskiej edukacji domowej*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły im. Witelona w Legnicy” 2018 Nr 27(2), Wydawnictwo PWSZ im. Witelona w Legnicy, s. 171.

Podsumowanie

Analiza wyników badań przeprowadzonych wśród rodziców wskazuje na duże zainteresowanie wczesną nauką dziecka. Z wywiadów przeprowadzonych z nauczycielami przedszkoli jasno wynika, że wzrasta zainteresowanie czytaniem, a przy tym bogaceniem słownika dziecka. Rodzice i opiekunowie domagali się nawet udostępnienia zbiorów wyrazów, które mogą zostać wykorzystane do czytania w domu. Oczekiwali wskazówek od nauczycieli prowadzących grupy eksperymentalne, które ułatwiłyby kontynuację czytania w domu. Wydaje się, że świadomość dorosłych w kwestii znaczenia nauki dla dzieci nie uległa zmianie na przestrzeni wieków. Warto przywołać tu sposoby starożytnych hebrajskich nauczycieli, którzy uczyli rodziców piec ciastka w kształcie liter hebrajskich. Dziecko musiało je najpierw rozpoznać, zanim zjadło. Wypisywało też słowa miodem na talerzu – „słowa prawa mogły być słodkie na jego wargach”¹⁹. Przykłady te skłaniają do wniosku, że proces uczenia się powinien być radością, wspaniałą zabawą. Dzieci nie odróżniają nauki od zabawy, dopóki dorosli nie uświadomią im, że jednak jest inaczej.

Wczesne rozpoczynanie nauki czytania ma swoje podstawy w neurofizjologii. Plastyczność mózgu wykazuje korelację w funkcji czasu i może pogarszać się wraz z wiekiem. Zatem wczesna nauka czytania bazuje na wykorzystaniu potencjału dziecka do przyswajania nowych treści oraz rozwijania umiejętności, a z neurofizjologicznego punktu widzenia – tworzenia nowych połączeń neuronowych. Sprawia to, że sumarycznie dziecko dłużej ćwiczy daną umiejętność, wzmacniając stabilność sieci neuronalnych nie tylko pod względem anatomicznym, ale i funkcjonalnym. Należy jednak pamiętać, że kluczem do ich utrzymania jest systematyczne powtarzanie nowych umiejętności²⁰. To właśnie dom rodzinny dziecka stwarza ku temu warunki.

Podążając za przesłankami naukowymi oraz oczekiwaniami rodziców, warto podjąć pewne przedsięwzięcia, które ułatwią im kontynuację nauki czytania z dzieckiem w domu, np.:

- zachęcanie do czytania dzieciom;
- wspólne czytanie z dzieckiem;
- unikanie przymusu i sprawdzania postępów, co może zniechęcić do czytania;
- gromadzenie wartościowego materiału do czytania, pozbawionego banałów, zgodnego z zainteresowaniami dziecka, ale też nieco podnoszący jego poziom
- realizacja spersonalizowanych potrzeb dziecka.

Podjęte rozważania zostały osadzone na gruncie rodzinnym, co stwarza niepowtarzalne warunki do pogłębiania wzajemnych relacji za pośrednictwem nauki czytania. Dość obiecująco wybrzmiewają w tej konwencji słowa A. Sterna: „Jeśli chcesz, żeby dziecko stało się autonomiczne szybko i samoistnie, pozwól mu odczuć intensywną wzajemną więź!”²¹. Przesunięcie środka ciężkości w kierunku domowej nauki czytania skłania do podjęcia stosownych rozwiązań na płaszczyźnie współpracy z rodzicami. Nieodzownym w tym przypadku przedsięwzięciem może okazać się pedagogizacja rodziców. Wspomniany obszar powinien zostać poddany dalszym badaniom, tym razem z perspektywy nauczyciela.

¹⁹ G. Doman, J. Doman, op. cit., s. 41.

²⁰ K. Kisiel-Sajewicz, *Plastyczność kory ruchowej w mózgu*, „Kosmos” 2020, Vol. 69, Nr 4.

²¹ A. Stern, *Zabawa. O uczeniu się, zaufaniu i życiu pełnym entuzjazmu*, Wyd. Element, Gliwice 2017, s. 138.

Bibliografia

- Buchla M., Grelowska W., *Efektywność alternatywnych metod nauki czytania w przedszkolu*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona” 2022, Nr 44(3), Wydawnictwo Collegium Witelona Uczelnia Państwowa.
- Ceholnik-Szafran E., *O niektórych aspektach społecznych polskiej edukacji domowej*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły im. Witelona w Legnicy” 2018, Nr 27(2), Wydawnictwo PWSZ im. Witelona w Legnicy.
- Clark C., Picton I., Galway M., *Children and young people’s reading in 2023*, National Literacy Trust, London 2023.
- Dobkowska J., *W pigulce. Nauka o języku. Repetytorium. Liceum i technikum*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2019.
- Doman G., Doman J., *Jak nauczyć małe dziecko czytać? Cicha rewolucja*, Oficyna Wydawnicza Excalibur, Bydgoszcz 1992.
- <https://lubimyczytac.pl/aktualnosci/19730/czy-dzieci-maja-przyjemnosc-z-czytania-wyniki-badania>, dostęp: z dn. 7.03.2025 r.
- Kisiel-Sajewicz K., *Plastyczność kory ruchowej w mózgu*, „Kosmos” 2020, Vol. 69, Nr 4.
- Kuc B.R., *Samokontrola. Metoda dobrej roboty*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1984.
- Mednick, A.S., *Uczenie się*, PWN, Kraków 1967, s. 121.
- Nauka czytania w Europie: kontekst, polityka i praktyka*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2011.
- Portman R., *Jakiego kształcenia potrzeba dzieciom?*, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2007.
- Rocławski B., *Nauka czytania i pisanie*, GLOTTISPOL, Gdańsk 1998.
- Sarnoff A., Mednick, *Uczenie się*, PWN, Kraków 1967.
- Stern A., *Zabawa. O uczeniu się, zaufaniu i życiu pełnym entuzjazmu*, Wyd. Element, Gliwice 2017.
- Zgółkowska H., *Świat w dziecięcych słowach*, Media Rodzina, Poznań 2019.

SUMMARY

Wanda Grelowska, Małgorzata Buchla

Parental involvement in their children's early reading education

The research results concern parents' participation in learning to read, which is carried out both in the kindergarten and in the child's family home. The main goal of the conducted analyses was to determine the degree of parents' involvement in the implementation of tasks initiated by teachers. Anonymous surveys conducted among parents of children subject to the experiment in kindergartens in the Lower Silesian Voivodeship facilitated obtaining reliable answers. The types of factors initiating reading at home selected by the respondents are worthy of attention. That task was undertaken as a result of the assessment of the parents' reading skills. High indicators gave rise to taking up and continuing exercises. The results of the research analyses may, therefore, be an inspiration to undertake similar activities in the kindergarten and the child's family home.

Key words: early reading, cooperation between kindergarten and parents, motivation to learn.

Data wpływu artykułu: 10.03.2025 r.

Data akceptacji artykułu: 22.04.2025 r.